

Muharrem Ergin

MELÎHÎ

Melîhî Fatih devri şairlerindendir. Mürettep divanı olmadığından ve zâten az olan şiirleri ya kaybolmuş, veya muhtelif mecmualara dağılmış bulunduğu için şair hakkında derli toplu bir tetkike raslamak mümkün değildir. Bundan dolayı da bu on beşinci asır şairine dair verilecek, fazlı uzun olmayan malûmat için, oldukça fazla kaynaklara baş vurmak mecburiyeti vardır. Ondan bahseden kaynakları ikiye ayırabiliriz :

I. Esas kaynaklar : tezkireler, mecmualar, tarihler.

II. Bunlara dayanan yeni edebiyat kitapları.

Eski kaynaklardan, tezkirelerde, Melîhîye dair oldukça geniş izahat vardır. Fakat ufak tefek farklarla hepsi aynı şeyleri söylerler. Şairin hayatı hakkında verdikleri aynı malûmatı, hepsi kendi üslûpları dahilinde başka başka cümlelerle anlatmışlardır. En fazla yazı Lâtîfi tezkiresinde mevcuttur. Âli de Künhül'ahbârında şaire epeyce yer vermiştir.

Melîhî gibi şairler bahis mevzuu edilirken, bilhassa nazire mecmualarını nazarı itibara almak lazım gelmektedir. Bu mecmualar, divanı olmayan eski şairlerimiz için çok mühim bir tetkik hazinesidir. Divan edebiyatının temellerinin atıldığı ve bu vâdideki şiirlerin gittikçe bollaştığı devirler olan 14. ve 15. asırlarda yaşayan ve bu edebiyata, ufak ta olsa, bir hizmette bulunan birçok şair vardır ki isimlerine ve kalan bazı parçalarına ancak bu mecmualarda tesadüf edilmektedir. Yalnız vezin ve kafiyesi aynı olanları değil, bazen başka vezin ve kafiye olan şiirleri de, ufak tefek benzeyişleri dolayısıyla, nazire olarak alan mezkûr mecmualar, bu hususiyetleri ile de kıymetli metin kaynakları olarak karşımıza çıkarlar. Nitekim 15. asrın divanı olmayan şairlerinden olan Melîhî için de bu mecmuaların kıymeti büyüktür. Gerçekten bugün Melîhî'nin elde mevcut şiirleri, ancak bu mecmualardan toplanılabilirlerdir. Bundan dolayı burada adı geçen mecmualardan bahsetmek hiç te faydasız olmayacaktır :

I. Bizde ilk nazire mecmuası, Ömer İbni Mezîd'in tertib ettiği Mecmuatünnezâir'dir. 840 Hicrîde yazılan bu nazire mecmuası 13. ve 14. asırlarla 15 asrın başındaki şairleri ihtiva etmektedir. Yegâne nüshası Niğde'de Ferit Fâik Bey'n hususi kütüphanesinde. Köprülü, İlk Mübeşşirlerde fihristini neşretmiştir. Melihînin bu mecmuada şiiri yoktur.

II. Bizdeki nazire mecmualarının ikincisi, Eğirdirli Hacı Kemal'in Câmîünnezâir'idir. 918 de ikmal edilen bu eserin, Dehhânî Dâî, Melihî, Cemalî, Habîbî gibi, şiirleri diğer nazire mecmualarında hiç bulunmayan veya çok az bulunan şairlerin eserlerini ihtivâ etmek itibariyle, edebiyat târihi için ehemmiyeti büyüktür. Yegâne nüshası Bayezit Umûmî Küt. No. 5782 dedir. Bu eserin de Hamâmîzâde İhsan tarafından tertip edilen fihristini, Köprülü neşretmiştir. Bu mecmua Melihî için çok ehemmiyetlidir. Çünkü şairin çok az olan şiirlerinin çoğu bu eserde. Melihînin bu Câmîünnezâir'de 10 tane şiiri vardır.

III. En mühim nazire mecmualarından biri de Edirneli Nazmî'nin Mecmuatünnezâir'idir. Yazdığı kat'i tarih belli olmamakla beraber, 945 ten önce — Lâtîfî'ye göre 930 da — yazılmış olduğu muhakkaktır. Nazminin el yazısı ile olan asıl nüsha, Nuruosmâniye Küt. No. 4222 dedir. Çok meşhur olan ve Edirneli Nazmî'ye büyük şöhret te'min eden bu eserin 1333 te istinsâh edilmiş olan bir nüshası Millet Küt. manzum eserler. No. 683 — 684 te mevcuttur. Şerif Hulûsî Manisa, Çaşnigir Camii Küt. No. 19 da bir nazire mecmuası mevcut olduğunu söyler. Bu mecmuaünnezâirde Melihî'nin bir kaç şiiri vardır. Millet kütü. ndeki nüshanın iki cildinden başka bir de aynı yerde 681 de kayıtlı bir cilt nazire mecmuası vardır. Diğerlerinde hem başta Mecmuüşşuerâ-yi Nazmî ismi var, hem de içinde «mürettibin» kaydı ile Nazmî'nin şiirleri mevcuttur. 681 numaradakinde ise, sadece başta, Mecmuünnezâir ismi yazılıdır. Fakat her halde aynı eserin başka bir cildir.

IV. Başka bir nazire mecmuası da Pervâne Bey'in Câmîünnezâir'idir. 963 de yazılmıştır. Bağdâd Köşkü küt. No. 406 da kayıtlı olan bu mecmuada Melihî'nin şiiri yoktur.

V. Yalnız matla'ları ihtiva eden Hisâlî Bey'in Metâlîünnezâir'i de bu cins mecmualardandır. Hisâlî Bey 1062 de vefat etmiştir. Bu nazire mecmuasının aslı Nuruosmaniye 4252/3 dedir. Ondan istihzah edilen bir nüshası da Millet Küt. manzum eserler, No. 679-680 dedir.

VI. Üniversite Küt. T. Y. 2955 te müellifi meçhul bir Câmî-ünnezâir vardır. Fevziye Abdullah'a göre 972-970 yılları arasında yazılmıştır. İçinde Melîhî yoktur.

VII. Diğer bir müellifi meçhul nazire mecmuası da yine Üniv. Küt. T. Y. 1547 de kayıtlı bulunan Câmîünnezâir'dir. Melîhînin iki tane şiiri vardır.

Bunlardan başka Üniv. Küt. de müellifi meçhul küçük bir Mecmuatünnezâir daha vardır. Onda da Melîhî yoktur.

İşte Melîhî'nin şiirleri, bu şiir mecmualarının bir kısmındadır.

Bütün bu eski tezkire, mecmua, tarih kaynaklarına dayanan edebiyat eserlerine gelince:

Bunlardan bir kısmında, bir iki tezkiredeki malûmat nakle-dilmiş, diğerlerinde sadece bir iki satırla geçilmiştir. Meselâ, Gibb Ahmet Paşa'dan bahsederken bir satırlık bir notla, Melîhînin Ahmet Paşanın hocası olduğunu söyler. Hammer de birkaç tezkirenin yazdığını naklederek, iki gazelini almancaya çevirmiştir.

Edebiyat kitaplarımızın bazılarında ismi hiç geçmez, bazı-larında ise sâde ismi geçer. Faik Reşat'ta biraz, S. Nüzhet'te daha fazla malûmat mevcuttur.

Şâir hakkında yegâne makaleyi Köprülü yazmıştır. İhsân Hamâmî de şiirlerinden bir kısmını toplamıştır.

Melîhî'nin hayatı ve şahsiyeti.

Şimdiye kadar hakkında yukarda söylediğimiz şekilde bahse-dilen Melîhî, Lâtîfî'ye göre Tokat nahiyesindedir. Hasan Çelebi Riyâzî, Âli de Tokatlı olduğunu söylerler. Tercüme-i Şekayık-i Nu'mâniyede, «Anadolu vilâyetindedir» deniliyor. Aşık Çelebî'ye göre ise, «ya Sinobî ya Kastamonîdir»; Diğer kaynaklarda da Tokatlı olduğu kabul edilmiştir. Bu vaziyete göre Tokatlı olduğu muhakkaktır. Demek ki şâir Tokatta doğmuştur.

Lâtîfî'ye göre ulemâ zümresindedir. Diğer bütün tezkireci-ler de devrinin ulemâsından olduğunu kabul ederler. Meselâ Aşık Çelebî, «Âlemin düfününuna sahib» olduğunu, söyler. Lâtîfî, «fünunun ekserisinde kâmil ve mahir» olduğunu kabul eder. Yine Aşık Çelebî, «Rumda tekmil-i kemal idüb ba'de Aceme varub nice efâzıla mülhak ve Horasanda Câmî ile hemsabak olmuştur» diyor, Gerçekten Melîhî, genç yaçında o devrin Avrupası mahiyetinde olan ve ilim âşığı gençleri kendisine çeken Acemistana giderek, orada tahsilini ikmal eylemiş Maskat re'sinde aldığı iptidâi tah-

sili İnan mülkünde genişleterek arapça ve farçayı iyice öğrenmiş ve şark ilimlerine vukuf peyda etmiştir. Ders arkadaşları arasında, Molla Câmî vardı. Yine Horasanda Aydınlı Şeyh Rüşenî ile de aynı sınıfta okumuştur.

İstanbul, Fâtih tarafından zaptedildikten sonra, zaptın ilk yıllarında, memlekete gelen Melihî, İstanbul'da Ahmet Paşa ile tanışmış ve Ahmet Paşa arapça ve acemceyi iyi bilen Melihî'den çok istifade ederek onun talebesi olmuştur. Eski ve yeni bütün kaynaklar, Melihî'nin, Ahmet Paşanın hocası olduğunda mütefiktirler. Ahmet Paşaya faydalı olan Melihî, bunun karşılığını da görmekte gecikmemiştir. Melihî'yi, Ahmet Paşa Fatihte takdim ederek, onun sohbetine dahil olmasını temin eylemiştir. Lâtfî, bu hususta, «envâ'-i marifle ma'ruf olmağın Ahmet Paşa terbiyesiyle Sultan Mehmedin meclis-i hâsına yol bulmuş idi ve takarrüb-i tahsil idüb müsâhib ü mukarini olmuş idi» diyor. Melihî'nin, Padişahın sohbet meclisine girişi, oradakileri memnun ediyordu. Âli, «ansız olan meclisi, taam-ı binemek addiderlerdi», diyor. Fakat bu vaziyet uzun sürmedi. Sebep, Melihî'nin müthiş içki iptilâsı idi. Hakikaten, onun esas karakterini içkiye düşkünlüğü olarak kabul etmek tamamiyle doğru bir hüküm olur. Bu hususta bütün kaynaklar uzun uzun izahlarda ve tasvirlerde bulunurlar. Meselâ, Lâtfî, «amma gayette ayyâş-i meyyerest ve rûz ü şeb gâh mahmur, gâh mest idi. Câm-ı gülfâmı ele almayınca nergis gibi gözü açılmaz ve bir mikdar mestçe olmayınca kendüyü bilmez idi. Nice kerre cübbe ve destârı meyyurûşa rehine komuş ve nice nice kûze-i mey ile tövbeden el yumuştur» demektedir. Şekaik'te, «âhır-ı ömrüne değin meyyerest ü bâde nûş olub hûm-ı mey gibi bâdeden hâli olmadı. Müddet-i hayâtında râh-ı reyhânî ve câm-ı rummâniden gayri nesne ile gül ü nâr gibi gözü, gönlü açılmazdı. Mest-i lâye akl olmayınca kendüyü bilmez idi. Lâle-i dil-i sânüberisi ancak cam-ı gülfâm ü bâde-i lâle-renkle açılır idi ve gonca-i pejmürdesi sîrab olub gül-i jâle bar-ı kirdâr-ı yüreğine mey ile su saçılır idi» denilmektedir. Kühül'ahbârda da, «garâbet bundadır ki bezm-i pîr-i muğan zevki kendi vicdânında meclis-i padişâh-ı cihân sefâsından mergubter idi» deniliyor. Melihî'nin bu içki iptilâsına hiç bir şey mani olamadı. Lâubâlik âleminde kendisi ile uzun müddet beraber yaşadıktan ve nihayetsiz menkibeler vücuda getirdikten sonra, Bakû'da Şeyh Seyyid Yahyâ'nın mânevî terbiyesi ile yüksek bir kemal derecesine erişen Aydınlı mutavassıf şâir Şeyh Rüşenî,

Lâtîffin, emleh-üş-şuera, diye tavsif ettiği Melihî'ye, bu eski kalender arkadaşına - bir çok defa haber yolladı. Artık, o vaziyete bir nihayet vermesini istedi ve, «gelsin ana muhabbet câmindan aşk şarabın içireyin, görsün kim zevk ü hâlet ü şevk ü keyfiyet nasıl olur» dedi. Fakat, Melihî'ye hiç bir tesiri olmadı ve Şeyhe, eğer «kadeh şarabın zevk ü hâletin ve hâlet-i keyfiyetin verebilirse» diye başlayan red cevabını verdi.

Molla Câmî, bu arada Melihî'nin fâzıl bir insan olarak yaşadığını zannediyordu. Ona, İrandan gelen birisi vasıtasıyla tasavvufu dair yazdığı risalelerden birini gönderdi. Risaleyi getiren adam, Molla Câmî'nin ifadesine göre Melihî'yi ülemâ ve fuzelâ arasında aradı. Ona, öyle bir şahsı tanımadıklarını söylediler. Ayrılacağı sırada biri öyle bir adam olduğunu, fakat şimdi onun ancak meyhaneciler arasında bulunabileceğini bildirdi. Gerçekten risaleyi getiren şahıs, Melihî'yi bir meyhanede sarhoş olarak küp dibinde buldu. Câmî'nin gönderdiği risaleyi kendisine vermek istedi ise de Melihî bu hediyeği reddederek, «bizde bu malkule nesneyi ele almağa liyâkat kalmadı» diye beyanı itizar edip, düştüğü vaziyetin teessürü ile ağlayıp ağızdan dua ve sena gönderdi ve, «tevfik-i müyesser olmak için hayır dua eylesün,» deyü tazarru ve niyaz izhar etti.

Melihî'nin aleyhinde, sarayda dedikodu, zaten çoktan alıp yürümüştü. Çekemiyenler iftiralar yağdırıyorlardı. Gûya Melihî, bêdestende alenen bir kadeh şarab içmiş, sonra da kadehin dibinde kalan damlaları halk üzerine serpmiştir. Buna kızan padişah, Melihî'ye şarab verecek meyhanecilerin idam edileceğini emretti. Melihî'ye de şarab içmeyeceğine dair tövbé ettirdi. Bu arada şair, boza ve afyonla oyalanıyordu. Fakat üç günden fazla dayanamadı, hastalık bahanesiyle kendisine şarab ihtikan ettirdi. Ve saraydan kayboldu. Padişah Melihî'nin yok olduğunu görünce, aramaları için emir buyurdu. Tahtakalede meyhanelerin önünde yere uzanmış olarak buldular, tam manasiyle kendisinden geçmiş idi ve bütün serseriler başına toplanmıştı. O yarı uyanık bir halde:

Âferinler şarab-ı gül-renge

Lânet olsun bozaya vü benge

beytini tekrar edip duruyordu. Sürükleye sürükleye Fatih'in karşısına götürdüler. Pâdişahın huzurunda olduğunu idrak ede-

rek kendisini toparlayıp arz-ı hürmet etmek istedi. Fakat ne ayakta durabiliyor, ne de dili dönüyordu. Bu vaziyete kızan Fatih, Melihî'nin denize atılmasını emretti. Lâtîfî, manzarayı şöyle tasvir eder :

«Padişâh-ı giyfti-penah Mevlânâ-yi mezbûra nigâh itdi. Gördü ki şurb-i şerâbdan reng-i rûyu lâle-i sırâba ve hamerat-i hamrla gözleri meygûn-i habâba dönmüş, cübbe ve destârı meyfurûşa aldirmiş ve nakd-i bî şumârı mutrıblara çaldırmış, ne ref-târında istikamet ne de güftârında fesâhat var. Şehriyâr-ı valâ neseb hışm ü gazaba gelüb emritdi ki mûmâileyhin güher-i kem-yâb-ı vücudunu dürr-i hõşab gibi bahre ilka ve mekânın ka'r-ı deryâ ideler».

Melihî, dört kitaba ve 114 sahafa ve arş-ı âzama ve Kâbe-i muazzama yemin ederek: «İzz-i huzûr-ı Şehriyârda ahd ü peyman idelden ele peyman almadım ve câm-ı mey gibi uhdemde olan ahde şikest virüb peyman şiken olmadım» diyordu. Padişâh muayenesini emir buyurdu, ağzını kokladılar, hakikaten hiç şarab kokusu gelmiyordu. Fakat Lâtîfî'nin dediği gibi «ayağı üzere duracak hali ve kendüyi cem idecek mecâli yok idi» Padişâh bu vaziyete şaşarak affedeceğini ve doğruyu söylemesini Melihî'ye bildirdi. O da şarabla kendisine ihtikan ettirdiğini, aksi takdirde sıhhatının bozulacağını, bunun için -yaşayabilmek için- hekimlere kendisini böylece tedavi ettirdiğini arz eyledi. Fatih o zaman onun şaraba tövbe edemeyeceğini kat'iyetle anladı ve kendisini affetti.

Bundan sonra da bu yolda yürümekte devam eden Melihî, o kadar alkolik idi ki, içtiği zaman dosdoğru yürüyebildiği halde, ayık iken ancak koltuk değneği ile gezebiliyordu. Bu halini soranlara şu meşhur kıt'ası ile cevap verirdi :

Bu Melihî iki âsâ götürür
Biri cismânî biri rûhânî
Ol ki cismânîdir ağaçtandır
Ol ki rûhânî la'l-i rummânî

Fatih öldükten sonra bâdeperestliğe daha kuvvetle devam etti. Onun için bir küp dibinde can vermiş olması çok muhtemeldir. İkinci Bayazıt devrinin başlarında ölen Melihî, görülüyor ki, hayatında her şeyden evvel şarab adamı idi. Şarabdan kurtulamıyordu, fakat bundan memnun da değildi, halini gördükçe

ve düşündükçe ağlaya ağlaya teessüre gark olur ve kendinden geçerdi. Kalender, açık yürekli, temiz, samimî bir şahsiyeti; kimseye fenalık yapmak istemezdi. Hayata ve hükümdara karşı sahtekârlıktan müteneffir olan ruhu, hâlikine karşı da çok samimî bir surette açıktı. Bilhassa hayatının sonlarına doğru fenalıklarından derin bir eza duyuyor ve buhran içinde çırpınıyordu.

Melîhî'nin tezkireciler tarafından müştereken kabul edilen bir kaç hususiyeti vardır. Bunlardan birisi ayyaşlığı ise ikincisi de bilgili bir adam olduğudur. İlk tezkirecimiz olan Sehi Bey, Heşt Behişt'te onun muhtelif ilimlerdeki vukufunu takdirlerle kaydetmektedir. Lâtîfî ve diğer tezkireciler de onun bu cephesinden sitayişle bahsederler.

Edebî Hüviyeti :

Yine bütün tezkireciler Melîhî'nin edebiyat ilmini iyi bildiğini müttefikan kabul ederler. Sehî: «kendüsi belîğ ve fasih, eş'arı lâtif ve melih, fâzıl ve kâmil, güftârı nâzik ve şirin ve gazeliyâtı dilpezir ve rengin kimesnedir» der. Ve «fenn-i bedî'ü beyanda» çok kudretli olduğunu ilâve ederek «kendü zamanında olan cümle şuerâdan fenn-i şiirde bîmânend ve üslûb-ı meânide serâmed olub Molla Veliyüddin oğlu Ahmet Paşanın şiirde üstadı ve pîşvasıdır» sözleriyle hakikatı teslim etmiştir.

Âşık Çelebi: «Evâil-i keyfiyet-i şarab ile olan zaman nişât ü inbisâtı bezl-i maârif ve neşr-i avârife masruf idi, ba'de eş'âr-ı tarab-engîz ve esfâr-ı nişât âmize meşgul ve meşkûf idi», demektedir. Şekaik'de: «eş'âr-ı nemekîninde melâhat ve âsâr-ı şirinde halâvet var idi», denilmekte ve o asrın füzelâsından olduğu kaydedilmektedir. Esasen, bu aşkla kalkıp İrana kadar gitmişti. Lâtîfî, fûnunun ekserisinde kâmil ve mahir olduğunu kabul ettikten sonra: «tarik-i şiirin ilmîsini hûb bilirdi ve şuerânın füzelâsıyla mehâfil ü mecliste fenn-i beyandan bahs kıldardı», diye ilâve etmektedir.

Mustafa Âli de bu hususta şöyle demektedir :

«Eğerçi Molla Lâtîfî ve Molla Âşık Mollâ-yı mezbûra fâik deyü vasfeyledi hatta Molla Câmî ile hemsebak olub sanâyi-i bediyyede nâdire-i âfâk idüğünü söylediler. Halen ki bu hakir tahkikinde ilm-i bedî'ü beyânideki kudreti irad olan ahsen-i eş-

ârındaki selâsetinden malûmdur. Sair fezâilî dahi bu kıyasla hîred-i hurdedâne şerh ü beyandır».

Riyâzi de «fazilet ile şöhret şîâr olub» diyerek, aynı nokta üzerinde ısrar etmektedir.

Bütün kaynakların şiir ilminde kendisinden takdirle bahsettikleri Melhî, hakikaten bu takirlere lâıyk bir şairdir. Bu hususta Hamamizâde İhsan basılmamış notlarında :

«Melhînin lisan ve eda itibariyle devrinin en büyük şairi Ahmet paşa ile boy ölçüşebilecek temiz ve sade bir lisanı ve edası vardır, demekte ve örnek olarak :

Cânımı salma belâya müptelânım ben senin
İtmeğil bigânelik kim aşınânım ben senin.

beytini ileri sürmektedir.

Hakikaten devrinin kıymetli bir şairi olduğunu elde mevcut az, fakat temiz şiirleri isbat etmektedir. Bu şiirlerin belli başlı hususiyetleri açık, samimî bir eda ve sâde bir türkçe ile ince hislerin dile getirilmiş olmasındadır. Esasen Melhî, tab'an şair ruhlu bir insan, zarif ve nükteli konuşmayı seven bir hazır-cevapdı. Buna bir Misal olarak Fatih'le aralarında geçen şu muhavereyi gösterebiliriz.

Fatih çöken ve dişleri dökülen Melhîye sen o kadar yaşlı değilsin, bu yaşta sana ne oldu diye sorunca Şair, Padişaha şu cevabı verir :

Mâhrûlar leblerine diş bilerdim dembedem
Ol kadar taş urdular ağzımda dendan kalmadı,

Yine bir gün şair yolda, kulağında inci küpeler bulunan bir dilbere rast gelmiş, bu şevkle :

Müşteri oldu gönül bir sanem-i meh-çehre
Ki benâgûşuna bir tâne süreyyâ asılı

beytini okumuştur. Bunu duyan kız, şiddetli bir tokatla şairin ağzından burnundan kan getirince Melhî,

Lebinsiz her ne mey kim içtim ise
Urub bir sille burnumdan getirdi

beytini söylemekten geri kalmamıştır.

Şiirinde, hâkim olan esaslı unsurlardan biri, hatta birincisi güzeldir:

Düştü yine dil derdine bir tâze cıvânın
 Kim âfetidir cânın ü âşûbu cihânın
 Gönlüm düşeli aşkına dir gözüme her dem
 Döktün yire kanımı yire döküle kanın
 Zülfünle ruhun mashaf-i hüsnünde nigârâ
 Tefsîrin ider âyet-i nûr ile dühânın

Melîhî kalender ve derbeder bir insandı. Bu bakımdan, edebiyat yapmış olmak için, şiir yazmış değildir. O duyduğunu yazmış ve duyunca yazmıştır. Şiirlerindeki sâdelik, samimiyet ve içlilik, muhakkak ki, onun bu psikolojisi ile alâkadardır. O,

Ter ideyin sirişkle kûy-i niğârımı
 Tâ kim sabâ götürmeye andan gubârımı
 Ey bād eğer yolun düşe zülf-i siyâhına
 Lûtfeyle yokla anda dil-i bîkarârımı

derken. muhakkak ki, aynı zamanda samimî idi. Yeryüzünde kıymet verdiği şeyler çok mahduttu ve bunların başında elbet te ki aşk geliyordu :

Ferhâd-i aşk idigimi anlar Melîhiyâ
 Her kim görürse levha-i senğ-i mezârımı

Melîhi'nin kuvvetli şiiri, onu okuyanlara tesir etmekten geri kalmamıştır. Mevcut şiirlerinin çoğu, başta Ahmet Paşa olmak üzere, bir çok şairler tarafından tanzir edilmiştir. Ahmet Paşadan bahsederken, onun Melîhi'nin tesiri altında kaldığını söylemeyen yoktur. Melîhi ile aralarındaki benzeyişe misal vermek kolaydır. Meselâ :

Melîhî :

Hudâyâ sakla ol cânı yavuz gözden yavuz dilden
 Şu zülf-i bed-i efsânı yavuz gözden yavuz dilden

Ahmet Paşa :

Sakinub la'l-i dürbârı yavuz gözden yavuz dilden
 Yazılmış hadd-i jenkârı yavuz gözden yavuz dilden

Melîhî :

Seni bend itdi çün ol zülf-i semensây gönül
 Kılmadın dahi halâs olmak için rây gönül
 İtdi sevdâ seni âlemlere rüsvây gönül
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül

Ahmet Paşa :

Gül yüzünde görelî zülf-i semensây gönül

Vay gönül vay bu gönül vay gönül ey vây gönül

Büyük şair Ahmet Paşanın da hocasına tesiri olmuş ve Melihî onun bazı şiirlerini tanzir etmiştir :

Ahmet Paşa :

Tâ kaşını peyveste kemân eyledin ey dost

Cevr okuna cânımı nişân eyledin ey dost

Melihî :

Benden ruh-i zibânı nihân eyledin ey dost

Âhir beni rüsvâ-yı cihân eyledin ey dost

Ahmet Paşa :

Efkâr-ı aşkın ile dil efkârınım senin

Dermandayım ki derde giriftârınım senin

Melihî :

Cânımı salma belâya mübtelânım ben senin

İtmeğil bigânelik kim aşınânm ben senin

Ahmet Paşa :

Ol serv-i nâz nâza dahi nâz ider diriğ

Ehl-i niyâza merhametin az ider diriğ

Melihî :

Kılmazam ben cânımı tapundan ey fattan diriğ

Âşık-ı sâdık değıl dilberden iden can diriğ

Melihî'nin şiirlerini tanzir eden diğér şairlerden de bir kaç misal verelim. Meselâ,

Melihî :

Micmer göricek süzümü içi oda yandı

Şem' ağıladığım gördü yaşı kana boyandı

Kebîrî :

Ey göz demidir eşk firâk ile dolandı

K'agýâr bugün yâr ile bâzârı dolandı

Cem :

Dil gördü ruhun âteşini candan usandı
Bu oda yanası yine odlara mı yandı

Cafer :

Dün ıyd günü kande ki seyritse semendi
İsterdi yaşım cüy olub ol serv-i bülendi

Vasfî :

Teşbih idemez dil lebinin şehdine kandi
Devlet anın ey şeh ki lebin şehdine kandi

Meâlî :

Mecliste ruhun şevki ile şem oda yandı
Zevk-i ləbini duydu kadeh ağzı sulandı

Zatî :

Ben kande müşâbih dimişim la'line kandi
Su gibi getür ana revân içeyin andı

Muhibbî :

Bu dîde şehâ hasretile kana boyandı
Dil âteşi aşk ile dahi odlara yandı

Sarrâfî :

Ey gözleri ahû-yi hoten şüh efendi
Can boynuna zülf-i siyehin saldı kemendi

Fehmî :

Dil kûyunu terk itmek ile kurtula sandı
Miskin gam-ı hicr ile bu kez candan usandı

Gedâfî :

Şîrîn lebinin lezzeti mât eyledi kandi
Gül reng-i ruhun gördü kızardı ve utandı

Melihî :

Yüzün mihrinden alur pertevi mâh
Melâhat mülküne tâpundurur şâh

Kemâl :

Okurdum fâtiâ vaslınçün ey mâh
Kabûl oldu bugün elhamdülillâh

Yüzüme bir tabanca urdu ol şâh
Nişânını görenler didi Allah

Bu misalleri uzatmak mümkündür. Fakat, bu samimî şairin' doğrudan doğruya eserleri ile başbaşa kalmak daha iyidir. Yalnız, şu kadarını söyleyelim ki, Melihî edebiyatımızın küçümsenmeyecek bir şairidir. Onun hiç bir şeyi olmasa, yalnız murabba kendisini unutturmamaya kâfi gelir. Hatta murabba yalnız şu tek mısraı bile:

Gönül ey vâ y gönül vay gönül ey vâ y gönül!

Şiirleri

— 1 —

Micmer göricek süzümü içi oda yandı
Şem' ağladuğum gördü yaşı kana boyandı
Âşık ki meded isteye âhiyle yaşından
San tekyelenüb yile varub suya dayandı
Bî vakt bitürdün şekerin üzre nebâtı
Bu hasta ciğer kanda lebin kâdine kandı
Göz karasile dil çu saçın bendine düştü
Biraz kara bahtına iletirdi ve karandı
Öpüb lebin zülfüne el urub uzandım
Gûyâ ki hayât âbın içüb ömrüm uzandı
Dil şişesini seng-i cefâ ile uşatma
Çünkü bütün olmaz dahi ol şişe k'uşandı
Ey dilber-i cânâne iriş kim bu Melihî
Mercan lebinin hicrile cânından usandı

— 2 —

Yüzün mihrinden alur pertevi mâh
Melâhât mülküne tâpun durur şâh
Dehânın bilmediler hurdedanlar
Nihânî râzdan kim ola âğâh
Senin zülf ü ruhun vasfıdır ey dost
Bana zikr-i şeb ü vird-i sehergâh
Kapunda itlerünle hemdem olmak
Bize âlemde yiter izzet ü câh

İ derim gıceler kûyunda efgan
 İşitmezsin benim feryâdımı âh
 Yaşım kapunda sâil olsa tan mı
 Çün ışığında yok men' a'taullâh
 Melîhî aşka tövb' itdi dimişler
 Hatâdır işbu söz estağfirullâh

— 3 —

Ter ideyin sirişkle kûy-i nigârımı
 Tâ kim sabâ götürmeye andan gubârımı
 Ey bâd eger yolun düşe zülf-i siyâhına
 Lûtfeyle yokla anda dil-i bîkarârımı
 Dil mülkünü sipâh-i belâ yıkdı ey sabâ
 Âgâh kıl bu vâkıadan şehriyârımı
 Âhım nesîmi irmedi gülzâr-i kûyuna
 Zâyî' geçürdüm ey yüzü gül rûzgârımı
 Ferhâd-i aşk idigimi anlar Melîhîyâ
 Her kim görürse levha-i seng'i mezârımı

— 4 —

Ehl-i dil anlar ki sen cânâna canlar çektiler
 Ayağın tozuna yâni hânmanlar çektiler
 Nitekim gül yüzüne bülbüller ider nâleler
 Ruhlerin şevkinde âşıklar figanlar çektiler
 Zülfüne miskin benefşe niçün eygünür güzâf
 Çün bu sehviçün fezâlardan.....çektiler
 Gözlerin ol hûnilerdür kim ciger kılub hedef
 Gamzeden nâvekler ebrûdan kemanlar çektiler
 Hânlar aldılar gedâ-yi hâne gibi kâselîs
 Matbahında .....
 Dil metân kim kılurdın cân ü ten içinde hıfz
 Bînevâ kaldım elimden dilsitanlar çektiler
 Tuhfe cân itdi Melîhî dilberine mâhazer
 Bulfakîrî şâha kullar armağanlar çektiler.

— 5 —

Benden ruḥ-i zibânı nihân eyledin ey dost
 Âhır beni rûsvâ-yi cihân eyledin ey dost
 Ben kavlimile sana vefâdâr diridim

Sen fi'lin ile beni yalan eyledin ey dost
 Pinhân idüben la'l-i dürer pûşunu benden
 Uş çeşmimi yâkût feşân eyledin ey dost
 Ben eylemedüm kendümi senden hele diltenk
 Sen gonca gibi bağrımı kan eyledin ey dost
 Kılmaz şeh olan mülkünü târâc niçün sen
 Yağmâ-yi dil ü gâret-i cân eyledin ey dost
 Bir nokta-i mevâm güneş dâiresinde
 Gösterdin ü adımı dehân eyledin ey dost
 Dimiş ki tîg uram Melhiye dir mi tiz
 Bu ahde anı key nigerân eyledin ey dost

— 6 —

Âh kim ol mehlika ben mübtelâyı gözlemez
 Cevri âdet idünür mihr ü vefâyı gözlemez
 Nâz ile seyr itdügince âh ü efgânım bu kim
 Hüsnüne mağrûr olubdur merhabâyı gözlemez
 Şem'veş şevk-i ruhine yandığım germ olur
 Arz olan kanlu yaş ile mâcerâyı gözlemez
 Âh ol fettân-ü şûh-i dilrübâdan kim müdâm
 Iş ider bigânelerle âşınâyı gözlemez
 Can hümâsı gözlemez illâ ki zülfün ukdesin
 Murg-i zîrek gerçi kim dâm-i belâyı gözlemez
 Dil nicesi kılmasun la'lin şerâbın ârzü
 Var mıdır bir hasta kim dâr-i şifâyı gözlemez
 Yıllar oldu gözlemez hâlin Melihînin habîb
 Pâdişâh-i kâmrân lâbed gedâyı gözlemez

— 7 —

Kılmazam ben cânımı tâpundan ey fettan diriğ
 Âşık-i sâdık değıl dilberden iden can diriğ
 Bir görürmüşsün beni bildim râkib-i şûmla
 Yine yeksân oldu ol dâna ile nâdân diriğ
 Kıldı zülfünle zenehdâmında gönlüm mübtelâ
 Oldu miskinın yeri zencîr ile zindan diriğ
 Eylesem feryâd ü zârî işiğinde her gice
 Gönlüne şefkat bırakmaz kıldığum efgan diriğ
 Ey tabîb-i can devâ derdinde kaldım dembedem
 Eyleme ben hasta-i biçâreden derman diriğ

Düşdü sevdâ-yi gönül miskîn saçın zencirine
 Key perîşân oldu bu miskîn ü sergerdan diriğ
 Kılma cevrenden Melîhî-yi garîbi binasîb
 Bendesinden eylemez şâh-i kerem ihsan diriğ

— 8 —

Bana kılmağîçün cevri sayarsın her günâhımdan
 Günâhım nice kim çoktur hazer kıl her gün âhımdan
 Çü sen la'lin kaba türke kul olmağı kabûl itdim
 Düşer çok şehlere gayret benim terk-i külâhımdan
 Kişi cevri ü cefâ görse kaçır puşt ü penahından
 Ne mümkündür kaçam görsem cefâ puşt ü penâhımdan
 Bana mihrâb-i cân ü dil kaşın tâkıdır evvelden
 Yüzüm döndürmezem âhır ölünce secdegâhımdan
 Dimişsin cevri-i mersûmun Melîhî kula hâs ettim
 Behâmdullah ki eksilmez vezâif pâdişâhımdan

— 9 —

Ey büt-i mehlika sefâ geldin
 Dostum merhabâ sefâ geldin
 Kademin kullara mübârektir
 Hayr-i makdem şehâ sefâ geldin
 Yüzünü görmek ile yaşlu gözüm
 Buldu nûr ü ziyâ sefâ geldin
 Şerbet-i vaslin ile buldu yine
 Hasta diller şifâ sefâ geldin
 Gül yüzünden belâlu bülbülünüm
 İrdi berk ü nevâ sefâ geldin
 Çeşm-i giryânıma izin tozunı
 Eyledin tûtyâ sefâ geldin
 Bu Melîhî garîbe hicrinde
 Yoğidi aşınâ sefâ geldin

— 10 —

Cânımı salma belâya müptelânım ben senin
 İtmegil bigânelik kim aşınânım ben senin
 Sana şol devlet yiter kim hüsn ilinin şâhısın
 Bana bu izzet yiter kim kem gedânım ben senin
 Kendüsini ögmek eyi değıldir kişiye
 Anın için dönemem kim hâk-i pânım ben senin

Râstî uşşâk içinde bana kıldın ıyşî hâs
 Ol sebebden kim muhibb-i bî nevânım ben senin
 Cevr ile kılma Melîhînin mükedder hâlini
 Bu sebebdendir ki ben çün bî nevânım ben senin

— 11 —

Seni bend itdi çün ol zülf-i semensây gönül
 Kılmadın dahi halâs olmak için rây gönül
 İtdi sevdâ seni âlemlere rüsvây gönül
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül
 Ey hayâl-i ser-i zülfüne gönül mahrem-i râz
 Dest-i kûtâhıma baş iğmedi ol zülf-i dirâz
 Virdi ol perdede ey mutrib-i uşşâk nevâz
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül
 Yâr-i mahrem kanı arz itmeğe derd ü gam-i dil
 Kî hemin âh-i sehergâhdürür hemdem-i dil
 Leb-i canbahşın eger virmez ise merhem-i dil
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül
 Zülfünün salâhî hindûsı gönül boynuna bend
 Cân ü dil kim ola her lahza giriftâr-i kemend
 Nice ola ciğerim âteş-i şevkinle sipend
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül
 Cânımı kıldı revân gamzen okı hasta vü zâr
 Gönlümü turrelerin eyledi bî sabr ü karâr
 Âh ü efgan idüben çağırırım leyl ü nehâr
 Gönül ey yây gönül vay gönül ey vây gönül
 Dil elinden nice bir kendümü âvâre kılâm
 Tîg-i hasretle demidir ciğeri pâre kılâm
 Akl ü dil oldu revân derdine ni çâre kılâm
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül
 Gül yüzün gülşene hemdem oluben hâr ile has
 Bülbül-i hoş nefesi oldu giriftâr-i kafes
 Nâle vü zâr ile dirse bu Melîhî nola bes
 Gönül ey vây gönül vay gönül ey vây gönül

— 12 —

Gülşenine hüsnünün üygenmesün zinhâr gül
 Ay yüzün bigi değıldir ey kamer-ruhsâr gül
 Servdir kaddın eger olursa hoş reftâr serv

Yanağın güldür olursa matla'-i envâr gül
 Bülbül-i miskin nice feryâd ü zârî itmesün
 Rûy-i rengîn ile oldu şâhid-i bâzâr gül
 Ruhlerindür dilberâ olursa müşkîn hâl mâh
 Leblerindür dostum var ise şekker-bâr gül
 Yüzünü göster kim olam andelib-i hoş nefes
 Bülbül olur hoş nevâ arz idicek didâr gül
 Ol habîb için Melîhî çek rakîbin cevri
 Görmemiştir bu çemende kimse çün bîhâr gül

— 13 —

Göreliden ruhlerini âşikâr ey dostum
 Oldu zülfün gibi gönlüm târmâr ey dostum
 Sen ne hûb-i serv kadd ü lâle ruhsün kim henüz
 Gonca iken bülbülün vardır hezâr ey dostum
 Dil hayâl-i zülf ü ruhsârınsız olmaz bir nefes
 Zikr ü fikrim oldurur leyl ü nehâr ey dostum
 Hâk-i pâyine didim evvel gubâr-i nâfe müşk
 Âhir oldum ol hatâdan şermsâr ey dostum
 Kıldı çün hurrem bugün hüsnün bahârî âlemi
 Gel seninle idelim ıyş-i bahâr ey dostum
 Cân-i şîrin virürem yolunda kim gördüm seni
 Hüsn ilinde hüsrev-i çâpik-süvâr ey dostum
 Kasd kılmaştır Melîhî-yi garîbin katline
 Tîz ol kim âfet olur intizâr ey dostum

— 14 —

Cân tenk mecâl oldu şehâ fikr-i feminden
 Miskin gönül âşüftedürür zülf-i hamından
 Hürmet bulamaz kandese hırmanla çalır
 Yüzün getüren hâk-i hârim-i hareminden
 Varam anı kahr ile kılam katl dimişsin
 Tîz it bana bu lütfü kemâl-i kereminden
 Öldüre deyü halk-i cihan beni hasedden
 Nakl idemezem bana irişen siteminden
 Tekrar yaz anun lebi vafını Melîhî
 Tâ kand-i mükerrer gele nök-i kaleminden

— 15 —

Uyarır fitne çeşmin hâb içinde
 Saçın cân ile pîç ü tâb içinde

Siyehpûş olsa gözün sofiyâne
 Nedir kanlar döker mihrâb içinde
 Bu ter dâmen gözüm çıkmadı sudan
 Yüzün aksın görelden âb içinde
 Senin zülf-i dilâvîzin yüzünde
 Sanurum karadır mehtâb içinde
 Kitâb-i hüsnünün dersini rıdvan
 Okur cennetteki her bâb içinde
 Adûlar gözüne hârem ve lâkin
 Melihî bendenim ahab içinde

— 16 —

Şevk-i ruhünden oldu rûşen çerâğ-i lâle
 Ayruluğundan urdu içine dâğ lâle
 Bilür ki başı bir gün bâd-i fenâya virür
 Anuniçün elinden komaz ayâğı lâle
 Döktü yanağın anup her yirde eşk-i rengin
 Şol vechle ki tuttu taş vü dağı lâle
 Cûy-i çemen kenârın me'vâ kılup Melihî
 Nûş it şerâb-i nâbi çün irdi çâğ-i lâle

— 17 —

الف ol kaddine üygendügiçün serv ü çinar
 Olmadı bunlara güftâr ü né reftâr ü ne bâr
 ب bugün bâd-i sabâ zülfüne dûş oldu meger
 Ki gelüb cân eline misk ü abir itti nisâr
 ت temennâ iden ancak tapımı ben değılim
 Bu hevâ ile geçer şeyh ü sabî mîr ü kibâr
 ث serâdan geçerim âh süreyyâya irer
 Yıllar aylar ni aceb itmedi sana hiç kâr
 ج can gözü görüp nûr-i cemâlünü senin
 Levh-i dilde yed-i kudret yazalı nakş ü nigâr
 ح hayât-i ebedî buldusa vasluna iren
 Firkatin zehrin içerdî niceler leyl ü nehâr
 خ hatından utanur nuşhile reyhân ü seles
 Tâ muhakkak ana mânend olalı hatt-i gubâr
 دال derdi ile bir mâh-ruh-i bîmihrin
 Yüz urup kurbuna bir gün iderim terk-i diyâr

ذال zikr eyledügince lebinin sükkerini
 Tûti-i cân ü gönül her dem olur hoş güftâr
 رى rakîbin yüzüne bakma işitme sözünü
 Dilberin çünkü değil kavli ve fi'li hemvâr
 زى zamanın nesine şâd olayın bir lâhza
 Dil-i gamgînime hiç virmedi ârâm ü karâr
 س sâhir gözünün mekrini dil şerh idemez
 Kim ne cādû bilür ol fitneleri ne ayyâr
 ش şol zülfile hal oldu bana dâne vü dâm
 Ki dil-i halk-i dü âlemdir ana sayd ü şikâr
 صاد sabrit didi bir gün bana dildâr didim
 Aşka sabr ü mecâl ola mı ya gayret ü âr
 ضاد darb urahdan cânıma mestâne gözün
 Gitmeden baştaki hamr ile vü gözdeki humâr
 ط dolu gönlüm e i nûr-i tecelli vü cemâl
 Ki görünmez gözüme zerrece ağıyâr ile yâr
 ظ zâlim gözüne hây dikim cevri ilen
 İtmesün şems ü kamer biği beni zâr ü nizâr
 عين aşıklara âlemde çe düzeh çe behişt
 Bir ola tîr-i meh ü sayf ü zemistân ü bahar
 غین ganimet budür ey şâh ki kûyunda müdâm
 Tâ ki ömrüm ola lebbeyk iderim çâkervâr
 ف fûrûzânesini nakş ide âşık göricek
 Ne recâ âna behişt ola vü ne haşyet-i nâr
 فاف kaşınla gözün zülf ü dehânın hevesi
 Bende ne hürmet ü izzet kodu ne izz ü vakar
 كاف kün diyeli kudret dili bir hubb-i lâtif
 Gelmedi sencileyin gelmeye tâ rüz-i şumâr
 لام lâyık lebine la'l olamaz gül ruhüne
 Kim anun mâdeni senk oldu bunun meskeni hâr
 ميم murg-ı dil ü cân isteye mi bâğ-i behişt
 K'âşiyân zülf-i habîb oldu ana hâl şikâr
 ون nevrûz olıcak yâd ile hoştur gül ü mül
 Çalina çenk ü rübâb okuna uşşâk ü nigâr
 وار var uyma egin dîvine nefsin şeb ü rûz
 Geh âdemi-i hûr-i melek niçin olur hemdem-i mâr?

می heves itmemeli mi meh-i cāyîye kim
 Ola ağyâr ile yâr ide vefâdârını zâr
 لا الی lâ dimezem ger beni katl ide gözün
 Dili mansûr sıfat eyleyeyin zülfüne dâr
 ی yürü eyle tena'um yimeden sini bu yer
 Ki ecel cengine girdin ise sanma ki çıkar

— 18 —

La'lin gibi bulunmadı mercanlar içinde
 Dişin gibi bulunmadı derkânlar içinde
 Âhû-yi hotendir gözün ey türk-i hatâyî
 Kim hâbgehi var gül ü reyhanlar içinde
 Dil şehrini yıkma elem ü cevr ü sitemle
 Sen şâhımıza şehr ola sultanlar içinde
 Ol çeşm-i siyekâr ne bed kişi dürür kim
 Diler kopara fitne müselmanlar içinde
 Bin rahmet ola cânına ol kişilerin kim
 Kapunda başım bigi yatur kanlar içinde
 Kaddin gibi bulunmadı bir serv-i ser-efrâz
 Ni cûy kenârında ne bostanlar içinde
 Kûyunda Melihî nola ger eyleye efgan
 Bülbüller ider nâle gülistanlar içinde.